

ти, є показником вищого морального розвитку особистості взагалі, і вкрай необхідна якість для соціального працівника.

Список використаних джерел

1. *Зафировский М.* Парсонс и Сорокин. Сравнение вклада в создание социологической теории / М. Зафировский // Социс. – 2011. – № 3. – С. 117-126.
2. *Крістол І.* Капіталізм, соціалізм, нігілізм / І. Крістол // Консерватизм. – К., 1998.
3. *Сорокин П. А.* Главные тенденции нашего времени / П. А. Сорокин. – М., 1997.
4. *Сорокин П. А.* Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин ; общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов. – М., 1992. – 543 с.

УДК 111.852:141.319.8:31

К.В. Сичова, викладач

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ У СТАНОВЛЕННІ ЛЮДСЬКОГО ЧИННИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У статті аналізується роль естетичної антропології у розробленні антропологічних засад духовно-чуттєвої культури як важливого чинника формування сталого розвитку в Україні.

Ключові слова: естетична антропологія, людський чинник, естетизація, сталий розвиток.

В статье анализируется роль эстетической антропологии в становлении антропологических основ духовно-чувственной культуры как важного фактора формирования стабильного развития в Украине.

Ключевые слова: эстетическая антропология, человеческий фактор, эстетизация, стабильное развитие.

The article deals with the role of aesthetic anthropology while developing anthropological grounds of spiritual and sensual culture as an important factor of forming a sustainable development in Ukraine.

Key words: aesthetic anthropology, sustainable development, human factor, aesthetisation.

Постановка проблеми. Актуальність естетичної антропології пов'язана з націленістю сучасної гуманітаристики (а разом з тим всього комплексу соціально-філософських знань) на підвищення відповідальності за майбутнє. Мова йде про теоретичне обґрунтування основопокладаючого, універсального обов'язку людства перед прийдешніми поколіннями та необхідність утвердження визначальних духовних основ життя як необхідної умови сталого розвитку. В цьому контексті соціальна робота постає для світового співтовариства в цілому й для українського народу зокрема чи не найголовнішим чинником власного збереження та оптимізації шляхів творчого самоздійснення особистості. Тут важлива естетизація людини у формуванні соціальної гармонії та краси людських відносин згідно з законами єдності доцільного та красивого, що виявляється в аксіології сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потужні спроби витворити образ людини у всій її цілісності, багатомірності, універсальності її ества, спираючись на інтегративні підходи в галузі людинознавства, здійснювались в Україні, передусім, на базі Київської філософської й естетичної школи. Осмислення природи і сенсу буття людини, її онтологічних і морально-естетичних вимірів є провідними мотивами в сучасній українській філософсько-антропологічній думці та найбільш виразно представлені в наукових доробках Є. Андроса, Є. Бистрицького, В. Іванова, А. Канарського, М. Кисельова, Г. Ковадло, С. Кримського, А. Лактіонової, О. Наконечної, В. Нестеренка, В. Малахова, М. Поповича, В. Табачковського, Н. Хамітова, Г. Шалашенка, В. Шинкарука, О. Фортової, О. Яценка та ін.

Окрім того, активно формується зараз і так звана "антропологічна естетика", завданням якої є розроблення антропологічних засад духовно-чуттєвої культури, аналіз онтологічних, феноменологічних, екзистенціальних підстав людиномірності світовідношення, мистецтва, культури, художнього пізнання, які досліджуються в естетиці як "онтології чуттєвості" та "феноменології виразних форм" (роботи О. Воєводіна, Н. Залужної, В. Личковаха, А. Лустенка, Т. Лютого, В. Малахова, Д. Скальської).

Мета статті. Обґрунтування ролі естетичної антропології при дослідженні "естетичного" як важливої сутнісної сфери буття людини, що, в свою чергу, надасть можливість досягнути ціннісно-сміслові і культурні трансформації людських емоцій, зрозуміти їх роль у регулюванні суспільної життєдіяльності та становленні сталого розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Від розуміння можливих шляхів подальшого розвитку цивілізації залежить побудова або корекція тих соціальних проектів, які покликані застерегти людство від зростаючої небезпеки дегуманізації в різних сферах соціального буття. Загроза аксіологічного вакууму, нівеляція морально-духовних пріоритетів (принципів) врешті-решт можуть призвести до відчуття неповноти, однобічності людського існування, до світоглядної втрати людиною самої себе, своєї самості.

На думку німецького філософа Д. Бюлера, своєрідність сучасної ситуації відзначається тим, що домінування "ratio високотехнологічного індустріального суспільства, орієнтоване на короткотермінові результати і до того ж підсилюване доволі спекулятивною грошовою економікою, – унебезпечує, навіть руйнує нетривку сукупність екологічних, соціальних та культурних умов життя, які водночас є умовами відповідальності за майбутні покоління" [1, с. 118]. За таких умов економічна ефективність і морально-духовні та естетичні засади людського життя взаємно виключають (або суттєво обмежують) одне одного. Прагнення до економічної ефективності, реалізоване на таких засадах, може стати реальною загрозою "розмивання" ціннісних норм раціональністю економічних механізмів, які формуються в процесі ринкової трансформації України в контексті глобалізації світу. Прагматична раціональність техногенної цивілізації призводить до пригнічення духовного зростання, до формування однобічності, одномірності в існуванні людини, руйнації її цілісності, до імітації чи, навіть, симуляції духовності, внутрішньої дисгармонії, що в цілому загрожує можливою антропологічною кризою.

Не випадково сучасна парадигма людиноцентризму (що ґрунтується на принципах визнання людини єдиною метою й смыслом соціального сталого розвитку) стає новою стратегією поступу суспільства, в основі якої – орієнтація на формування цілісного образу та універсальних духовно-ціннісних засад буття особистості. Соціальні ресурси сучасної цивілізації не слід шукати поза межами трансцендентального раціонально-чуттєвого ставлення людини до світу, а треба розшукувати їх в самій людині, зокрема в її естетичному потенціалі.

На сучасному етапі організації суспільного життя визначальними системоутворюючими чинниками сталого розвитку є вибір таких духовно-світоглядних координат, що здатні призвести до мобілізації та оптимізації творчого потенціалу всіх індивідів у соціумі. У зв'язку з цим розроблення концепції сталого соціального поступу передусім фокусується на особистості, проблематика якої своєрідно переводиться в площину антропологічних досліджень (у тому числі і в естетиці). Останні актуалізують теоретичне осмислення питань сенсу людського існування, де смисловим стрижнем буття людини в світі постає такий тип світорозуміння й заснована на ньому система цінностей (моральних, релігійних, естетичних тощо), що виявляють свою реальну спроможність всебічно гармонізувати відносини людини з різними сферами світобуття (природою, суспільством, Іншим).

Невід'ємною складовою інтелектуальної й духовно-практичної діяльності людини є наявність естетичного чинника. Адже присутність людини у світі, будь-які прояви її

світовідношення, стратегії поведінки, соціальні установки й проекти естетично обумовлені і пронизують усі сфери буття: від практично-утилітарних до ціннісно-духовних, теоретичних рефлексій.

Панестетизм є константною рисою сучасної культури, виступає смислосназначущим фактором у людському житті.

Дійсно, естетичне світовідношення, художня творчість, мистецтво є виявом креативних здібностей людини, а отже, важливою складовою й універсальним компонентом її індивідуально-неповторної унікальності. Емоції, естетичні переживання і почуття, смаки та ідеали є потужним чинником становлення та життєдіяльності людини, які перетворюються у стимули її вчинків навіть на рівні повсякденності. У своїх діях людина не стільки узгоджується з "об'єктивною реальністю" (соціально-політичною, економічною, ідеологічною), скільки з тим її образом, уявленням, ідеалом, які вироблені її свідомістю, зокрема, пережиті чуттєво. Естетично-чуттєвий досвід (передусім втілений у художній творчості, образах мистецтва) виступає специфічним феноменом людинотворення, тобто формує людину як духовну, всебічно розвинену й гармонійну істоту.

Р. Шульна слушно зауважує про вплив художньо-естетичних чинників у трансформації змістових аспектів духовного світу людини, її ціннісних орієнтирів й соціальних установок: "мистецтво ... пробуджує активність особистості у напрямку пошуку шляхів самоздійснення, розгортання своїх здатностей, до визначення життєвих цілей, які є гідними людини" [2, с. 63]. Власне тут мова йде про духовно-формууючий вплив естетичного переживання художньої досконалості творів мистецтва, гармонізуючий вплив художньо-прекрасного на психічний стан особистості, на її самореалізацію.

В естетичній емоції, ставленні, досвіді закладені суто антропологічні виміри – духовні, світоглядно-ментальні, ціннісні, які постають передумовою й умовою (задають параметри) реалізації всіх проявів її життєдіяльності та цілісно виражають її родову, соціокультурну сутність. У силу цього естетичне водночас утримує зв'язок між поколіннями, є стрижнем історичної пам'яті людства, а значить, пронизує простір соціального й історичного буття, культуру "екзистенціальної сталості".

Не випадково у новітніх вітчизняних дослідженнях активно дискутується та обґрунтовується доцільність створення на перетині філософської антропології та естетики нової галузі людинознавства – "естетичної антропології", завданням якої є звернення до розробки антропологічних засад духовно-чуттєвої культури, людиномірності художнього пізнання. "Естетична антропологія – це антропологія емоцій з погляду культури як особистісно-індивідуальних психічних станів, так й між (інтер)суб'єктивного соціального значення" [3, с. 11].

З позиції соціальних потреб актуальним і перспективним у сучасних естетичних дослідженнях, на наш погляд, є подальша розбудова естетичної антропології, яка дозволить подолати певну міждисциплінарну розірваність та реконструювати способи духовно-чуттєвого виразу цілісного образу людини й бачення світу. Це надасть можливості враховувати світоглядно-естетичні уявлення людей, які формувалися й успадковувалися в процесі їх спільного соціально-історичного минулого, розбудувати "життєвий світ" сучасної людини як *homo univesalis*. Власне, застосовуючи ідеї естетичної антропології до вивчення історії естетики, культури, мистецтва, соціальної роботи, в центр уваги потрапляє справжній предмет її інтересів – людина в усій своїй складності, багатомірності ("полісутнісне *homo*" – В.Г. Табачковський), а не окремо взяті сторони її матеріального життя, не формально-логічні конструкції композиційної будови художнього образу чи пам'яток культури.

Висновок. Необхідно максимально відтворити цілісний образ людини, історію естетико-антропологічних уявлень. З погляду естетизації сучасної людини слід прослідкувати, якою мірою та в який саме спосіб вони були засвоєні та як видозмінювалися в

різні історичні часи, як відбувалося формування людини естетичної, зокрема в історії культури України. Це ті завдання, що постають перед естетичною антропологією як новітнім напрямком розвитку сучасного естетичного знання, що інтегрує гуманітарні й культурологічні дослідження, слугуючи основою вдосконалення соціальної роботи і стимулом сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Бьолер Д. Ідея та обов'язковість відповідальності за майбутнє / Дитрих Бьолер // Філософська думка. – 2007. – № 1. – С. 117-135.
2. Даренський В. Мистецтво як феномен людинотворення / Віталій Даренський // Філософська думка. – 2009. – № 6. – С. 61-79.
3. Воеводин А. П. Эстетическая антропология / А. П. Воеводин. – Луганск : РИО ЛГУВД им. Э. А. Дидоренко, 2010. – 368 с.
4. Калуга В. Ф. Естетичне начало як невід'ємний елемент просвітницько-виховного процесу, особливості його реалізації на практиці / В. Ф. Калуга, Т. Ф. Мельничук // Практична філософія. – 2013. – № 1 (47). – С. 108-113.

УДК 008

А.В. Горелько, студ.

Науковий керівник: **В.А. Личковах**, д-р філос. наук, професор
Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО

У статті розглядається творчість Ліни Костенко – поетеси та письменниці доби шістдесятництва в Україні, яка охоплює величезний спектр соціокультурних проблем та ідей. Мотиви соціального характеру, людяності і гуманізму (що виступають основою соціальної роботи) є центральними в творчості видатної української «шістдесятниці».

Ключові слова: соціальні проблеми, шістдесятництво в Україні, література, поезія, творчість, Ліна Костенко.

В статье рассматривается творчество Лины Костенко – поэтессы и писательницы времен шестидесятилетия в Украине, которое охватывает огромный спектр социокультурных проблем и идей. Мотивы социального характера, человечности и гуманизма (являющиеся основой социальной работы) занимают центральное место в творчестве выдающейся украинской «шестидесятиницы».

Ключевые слова: социальные проблемы, шестидесятилетие в Украине, литература, поэзия, творчество, Лина Костенко.

The author of the article examines work of Lina Kostenko is poetesses and authoresses of time of dissidents in Ukraine. Work of Lina Kostenko embraces the enormous spectrum of sociocultural problems and ideas. Problems of social character and it is been humanism (what are basis of social work) by central in work of prominent dissident.

Key words: social problems, the movement of the generation in Ukraine, literature, poetry, art, Lina Kostenko.

Постановка проблеми. Слово завжди було могутньою зброєю в боротьбі за збереження етнотрадицій, історії та культури нації. Чи не найяскравішим явищем в українській культурі ХХ століття було літературне оновлення 60-х років. Нове покоління митців-шістдесятників являло собою світоглядно-моральну та ідеологічну опозицію до радянського тоталітарного режиму, викривало лицемірство своїх попередників, засуджувало їх соціальний конформізм. Покоління таких інакодумців в українській літературі отримало назву «шістдесятники». Найвідоміші представники: Микола Вінграновський, Євген Гуцало, Іван Драч, Роман Іваничук, Ігор Калинець, Генадій Кириченко, Ліна Костенко, Юрій Мушкетик, Микола Руденко, Євген Сверстюк, Іван Світличний, Василь Симоненко, Григор Тютюнник.